

عدد : ۳۷ (برنجی سنه) ۵ : شعبان ۱۳۱۷ جمعه ۲۶ : تشرین ثانی ۱۳۱۵ افرنجی ۷ کانون اول ۱۸۹۹ (برنجی جلد)

ارتقا

ادبات ، فنون ، تکریم و بحریه ،
وتاریخ و تجارت و زراعت و صنایع
و معارف و امور نافه و آگاهی فقراتدن
باحث مصور جریده . هر نوع خصوصیات
ایچون غرضه تکریم دیری ظاهر بکه مراجعت اولور

(ارتقا) نك استانبول و طشره
ایچون بر سنه لك ایونله سی ۳۲
غروشدور . پوسته پولی مقبولدر .
صنائی باجمله ارباب قلمه آچیقدر . عرانی قلم
ضوتان یازده ییلیر . مرکزی باب عالی
جاده سنده « معلومات » اداره خانه سیدر .

استانبول ایچون نسخه سی : ۱۰ پاره یه در شمدیك جمعه کونلری نشر اولنور طشره ایچون نسخه سی : ۲۰ پاره یه در

تارىخىي

معرفت نامە دەرى

Psychologie contemorien

طوسون

— مابعد —

بن نېلېھىم ؟ مگر قوبو دىلى رقيه خاتىكەدە بىلدىكى براقاشى وار ايتش . وار ايتش كە قومشوتېزەم سوزى بىتير بىتيرمز برطرفدن اغزى مەندەن آير- يلميان قىزمى چىزىكى طولى طوره- مانك قىچتە اليه پات پات اورەرق :

— قىش ! قىش !

دەھالادىقنى خالەدە دىكر طرفەندە خوموردانير كې قىصليات وىرمە باشلادى .

دەھىكە :

— بوكو اليه آلدى ظاهى ! هركون آناسىلەر بار قومەنك او كىندىن كۆرلەش . يەنە بركون .. قومشورلەك دىشى ... كىندى آناسى كويا بو اوغلاڭك باباسىنە آجىمى . بر سلالى كوملك اليه برمتسان برده طون وىرەسى ! حريف بونلرى كىير كىيىم .. آمان الله وىرەسون ! آتش ايتچىدە قالمش . بىلير سىكر . بزم يانزەدە او طور رلردى . بعض كىچە غوغا ايدىرلر . دى . بىن دە دىواردن قولاق مسافىرى اولوردم . حريف دە سويلردى :

— زودن اوچاشىرى كىيىم ! سنى بوكوچى قارى ؟ دىه اوستە يوروردى . نە اولەجق ؟ بوكو اليه واريلان قوجە انسانە نەقدەر يار اولور ؟

بك بن نېلېھىم ؟ دىمەلىم . بعضاً اوغلاڭك آبالسىلە آنلر كىچەمىسەندە اويناركن خىرەمك كىنارىنە آسىلمش ، قورى ، سالدېدە ، سادە كىك قالمش برقفا كوروردم . حتى برازەدە قورقاردم . رۇيا- مەدە كېردىكى اولوردى . حالا كوزمك او كىندەد . فقط آبلادە نە آبالا ! اوزمانك قىز چوچنى تووالى ، البسە موادى دە تحف ايدى . قالين ، سىرت ، كىستانە رنىك صاجىرلىك اوزرىنە كىنارى يازمە قنارىە صارىسى ينى اورتولوردى . اورتولور دىكل عادتا قولاقلىرىنىڭ ياندىن صىقى صىقى بە كېرىلەرك آلتى ، زلفى ايتىرى دە قالمق شىرطلىە صاجك دىب طوپايغى اوزرىدن اوافچە بر قوروق بر اقبلىرىدى . يوز ، صابحدن آقشامە قدر بردها صوكور .

مدىكى ايتچون ايتچە قاشلر اوستە ترسب ايدن باغچە غبارى اليه هر نەدن ايسە پات بوردن اطرافتە صويشوب قورويان برتوع چامورمى لىكەدن ، آغىز يانلرىنە عقىدە شىكرى چىكەنمەند ، چىڭك ساقىزى كېرمەند ترشح ايدن كىردن طىيىت افادەسى حشومطرد اليه مختل صحائف حسيەدن برىنە دوردى .

هېچ اونوتىم . اوزرى اوفق ، ايتچە ، سياه دالى ، صارى رىنكى طاش دوكلە بر تىنارى كىير ، اسكى براغز بويلا مەسىلە بلى صىقاردى . اوزمان بويلىقار- پىنلر ، بوچىملى بوتىلر نرەدە ؟ ... او كى باباسى خفاف سلىان آغا نەلچەلى بر قالجىن وىرەش ايدى . حتى (سىكە سىكە بن كىدم . چىنغراغم خوش كىلك) اويناركن برىك چىوينك افتراقى يوزىدن شىق ! شىق ! ايدردى .

زواللى قىز ! كىم بىلير شىمدى نە خالەدەر ؟ قايدىراغە ، ايتك اليه دىكر ، بقلاوا ، دىستە دىيە آلتوب وىرىن (بىشك آلمجە) اوبونە يك زىادە مبتلا ايدى .

تحفى ! غالباً وىدى قودىلىنى فسا خالەدە قورقۇندى كە آندىن سىكرە بردها آنلر كىتمەد . برازەدە اودىنىيە ايتدىلر . دىدىلر كە :

— حوريلەرە كىدرسەك سىن دوشون !

آرتق بن بوايكى قورقۇدن هانكىسى استخفاف ايدە بىليرم . اومتصل چاغىر ، بىن دە زە دعوت ايدردم . طوت آغانجك آلتە حصير يايار ، اوطشورور ، اوينارق .

سىدە وار ايدى . لىكن اوزمان : آنە بن اورولدم مارول ايتىرم كەلجك هفتە بە دوكون ايتىرم ويا :

اسكدارە كىر ايكىن آلدى دە براغور كاتب او قودن اوياش كوزلى غخور كې شىقلىر يوق ايدى . اوو قتلر :

فىستانا كىسو بىچىم بىچىم اوليورم سىك ايتچون بر شىفتالى باشك ايتچون — فقرات —

آچىل داني ، قبادانى ، مصر بىفدانى بال قارە كچى بوينوز قندق كىانى كې شىمدىلر غراميات عنوانى آلتىدە

زىبازد اولان مناسبات شىرىيە ايتىرى دوشون و :

آلدم آلدەم آلدەره مادەم آقوشە پىنانوى چالدىرە مادەم بش ايرايە قاندىرە مادەم ايضاً

مثلاً تركىلىرى وار ايدى .

احمد راسم

انكلىز دەدە عملەك تعليمى

بوندىن بىدى سىكر آي مقدم انكلىزە-

دە (او قوشور) شىرندە ، رىسكىن (هال) نامىلە عملەيە مخصوص بر مكتب تاسىس ايدىلشدر . (رەھودە رەھودە) نك بويادە وىردىكى معلومانە كورە بو مكتب تعليم حرف وصنايە منحصر بر مكتب دىكلد . اورايە دوام ايدەجك افراد عملە صنعت او كرىمىجە جىكدر . انكلىزلىكى او كورە نە جىكدر .

اوروپادە انكلىزە هيتت اجنامەسىن بالاتر قىلان اسباب مەمە اجنامەك بر تىيىسى (انكلىز آناسى) تەيىرىدن دىنى آشكار اولەجنى اوزرە تربىە اولادە حصير ايدىلن اهتانات فوق العادە اولوب حتى بوندىن بش آلتى سەنە اول قرائسە طرفەندىن انكلىزە بە اعزام قىلنسان هيتت مخصوصە راپورلرندە دىنى انكلىزلىك چوچقارنى چوچق دىە دىكل عادتا بىوك بر آدم اوفق اوزرە تربىيە موفق اولد-

قلى وىدى سىكر ياشلرندەكى اطفال ملىكتىك برايكى بىك ايرالقى سيارشلى بالذات اجرا ادوب چىكردىكن بىسومە تاجر اوغلى تاجر كىسلىكلىرى پىرلسان تقدىر اليه بىلدىرلش ايدى . شىمدى ايسە تربىە اولادە مصروف اولان آتاقونە برە بابا قوتى منضم اولمغە باشلامش وانكلىزلىك تجارت عالىدە حكمران اولملىرى مقصدىنە بشقە برنقطە نظردن تقويت وىرلىشدر .

(روسكىن هال) دە على العموم دىكى عملەيە تارىخى عمومى وصناعى ، اقونومى بوليتىق ، وفن جمىعت تدريس ايدىلەكەدەر . بوندىن مقصد عملەك مؤسسات سياسىة ملىكتە واحوال اقتصادىة وطنە پيدائى وقوف ايدەرك فعاليت حميت مىندانە سنى تزىيد ايتىكەن عىبارتدەر . بورايە قبول ايدىلن طلبە ايكى قسم اولوب بر قسمى

عادتا داخلى عد واعتبار ايدىلە بىلير . بونلر براجرت معىنە اعطاسى صورتيە برىنە ، آلتى آي اوج هفتە والحاصل ايتىدە- كارى قدر تعلم ايدە جىكدر . بالىكر قبول ايتچون حسن اخلاق ومكمل برتحصيل استىدائى شىرطدر . ايكىنچى قسمى طلبە مختارە اطلاق اولمغەدەرك بونلر ايشلرلى ترك ايدەمەكلىرى چەتلىە مكتبە دوام ايدەمەكلىرى . فقط مكتب ادارەسى بونلرە براجرت معىنە مقابلەدە اولەرق برتتيع وتحصيل پالانى وىرمەكە ووجودە كىتر- دىكرى تىرىسات ووظائى تصحيح وايشلرى حقنەدە ملاحظات لازمە اعطا ايدىلەكەدەر .

بوتتيع بالانلرى آي اوزرىنە تاسىس ايدىلوب هفتلەرە تقىم ايدىلش ومندرجا- تەنە نظراً يك زىادە مكمل بولنىش اولمغە برنومە سنى بروجەزىر ترجمە ايدوز :

تارىخ — بر تىيى ايش هفتەسى موضوع — انكلىز ملىكت مىشائى — انكلىزلىك استىلا سىندىن مقدم برىتانيا آطەلرلىك احوالى .

طلبە بوموضوعى غرىبن نام مؤلفك (انكلىز ملىكت تارىخى) نام اثرىنىك برنجى خىفە سىندىن بىلچى خىفە سەنە قدر او قوبوب حفظ ايدەجك بوندىن ماعدا (غارىدنى) (استوبس ويل لانغ مل) (اومان) كې مؤرخلر كى اترلردىن دىنى اكمل معلومات ايدە جىكدر .

ايكىنچى هفتە انكلىزلىك دور قوتحاتى . انكلىزە حكومتات مختلفەسى آدە سەندەكى مىجادلات . اوچىنچى هفتە انكلىزلىك ايلك قىلالرى . دائىماقرە

مخارباتى .

دردىنجى هفتە

دائىماقرە مىجادلاتىك مابعدى — دائىماقرە قىلالرى — دور تىجدە (۱۰۴۲-۱۰۶۶) بوندىن ماعدا ادبيات قديمە وسوسىولوژى وتارىخى صناعى واقونومى بوليتىق قنلرى ايتچون دىنى برر پروغرام تىرتىب ايدىلش وانكلىزە مؤسسات سياسىە سەنە دائر مواد مەمە درج وعلاوہ قىلندىقنى كې حساب ، جبر ، فرانسىزجە ، آلمانجە واصول تربىيە دائر درسلىر واوروپا تارىخىنە دائر اسكە درج قىلنەشدر .

طلبە ميانەندە اللى ياشلرندە عملەدن آدملىر بولنىشى جالب دىقتدر . باخصوص

بو مکتبک آتییی شمیدن تظاهر
ایدن رغابتن مستدل اولوب ایلروده
ایسه مکمل برعله دارالقونته انقلاب
ایده یکننده شهبه بودقر .

احمد راسم

مدافعه

— ۱ —

طریقک بو کونکی قیم ادیسنده
(یالکر سنکله) عنوانی (مجموعه ادب) دهکی
شعر عاجزانه قارشی اوراق بر ترمیش
منظورم اولدی . (طریق) جریده سی
قیم ادبی محرر مقتدری [۱] اولان
حسین کاظم افندی بومقاله سنده مجموعه
ادینک ، اثری بلانصیحیح درج ایتمه
یکشدن ، (محمود بدیع) بنده کونک بوهفته کی
اثرمده کی غرابت معنویه ؟) نک درحال
نظره جاریدینی بیان یورور . ماشاءالله
بک کسکین نظرلری وارمش ! تبریک
ایدرز !...

بر آژده اختیار زحمت ایدرک شو
غرابت معنویه نک نهدن عبارت اولدینی ده
لطف ایده ایدیلر تشکرلریز تضاعف
ایلردی .

(غرابت معنویه) نک (معناجه
غرابت) دیمک اولدینی معلومدر .
بنده کونک بوهفته کی شعرمده عییا فصل
معناجه برغریلک وارمش ؟...

حسین کاظم افندی مستانا اوله رق
بوهفته کی اثری اوقویانلر اکلاملر درکه
انک موشوعی ، معناسی : (سویکل ! کل !
سنکله بلوطله یوکسلم ! اولرده کرم !
کندیزه برهشت صفا تدارک ایدلم) در .
بوداده غرابت نرده !...

کاظم افندینک بر حرکتی بالجله
منتسبین ادب ایله برابر بنده عفو ایدرم .
کندی معذوردر !... نیاسون ؟ مرتب
یازی ایستیور !... برکده تفکر بیوریکر !
ایرتسی کونکی غزته نی چقارقم ایچون
زواللی محررلر نه قدر فداکارلق
ایدیورلر !...

کمال خصوصیتمدن ، کاظم افندی یه
عائد ، غرضدن قطع نظر براق سوز
سویلک ایسترم :

کاظم افندی اساساً ذره قدر شعردن
[۱] احتیاج کورلیسه (مدافعه) لریز
توالی ایده بیلیر .

اکلامازلر . کندیلری مصرع موزونی
ناموزون اوقورلر .

بونی بنده کونکی کندیسنی طانیان
سائر ارقداشلری ده بلا احتراز سویلمکده
تردد اجز . کندیلربنک بوجهلربله برابر
ینه آره صره بویه حدندن بیوک ایشلره
آتمسی سرمایه سنک فقدانندن در .

عرض ایتمه ! یارین غزته حقیقه حق !
کاظم افندی غزته حیلک مسلکی
یک سورل !

کندیلری بوندن سکر سنه اول
درسمات مکتب اعدادی ملکیتسه قید
اولدینی حالده بوسنه اوحنجی صفندن
رخصتنامه اخذیه کال شدله محبتی اولان
بوسوکیلی مسلکنه قاوشمشدر . فقط

کوزلرینی بورومش اولان برخرس و آز
کندیسنی مرتبک ، موزعلک کبی اویله
اوافق تفک ایشلره قویولغه مجبور کور-

مدیکندن هان طریق قسم ادیبی محرر-
لکنی درعهده آیتش . صکردهده بویه
صاچه اعتراضلرله هرکی کندیسنه
کولدرمشدر کاظم افندینک (ایساق فرده)

افندی یه قارشی اولان برستونلق تملقنی
غریب کورمیکر !... چونکه بوچالشقان
افندی دهابر سنه اول (خاصکولی

ایساق افندی) دیه خطاب ایلمش اولدینی
برمعترضه قارشی شمیدی طلب عفو
مقصیده بویه تملقرله لزوم کورمشدر .

تکمیل رفیقاری بیلیورکه کاظم افندی
مکتبده بولدینی مدتیج ایساق افندینک
شدتی مدافعه لری آتنده ازیلمش ، زبون
اولمشدر .

کاظم افندی یه خالصانه توصیه ایدرز ؛
(طریق) ک مقتدر ، ادب محررلری
وار . قسم ادبی اثرلر ترک ایسون !

کندیسی برهفته هلق عصر غزته لرندن
تلغراف جلقله ، حوادث تحریفله ، درت
سنه اولکی ترجان غزته لرندن مقاله لر
آشیرمله مشغول اولسون ، لغت (!)
یازسون !...

بوسویلدکلری رأی العین مشاهده
ایتمشدر . حتی بخشبنه کونی بنده کور
اداره خانه دایم : قوجه کاظمک (عصر) دن
حوادث آشیردینی کوردیکم وقت کندیسه

آجیدم حتی بوتأثرم نتیجه سنده جمه
کونکی (لغت) مفساله سنی - ایکی اوج
کشیده کورمشدرکه - مکملأ تصحیح
ایتمد .

بکا قارشی کفران نعمت دیمک اولان
بو حالده کاظم افندی معذور کوریرم .
چونکه بوچالشقان محرر - مسلکنه اولان
کمال محبتدن - برپارمه سز صباحدن اقامشه

قدر چالشدینی حالده یارینه - ولوصاچه
اولسون - بویه برقم ادبی پشدرمز -
سه کندیسنی ایکی مترو طولنده کی طریق
ماصه سندن اشاغی یه پارچه لارچه سنه

یورالارلر .
باقی کاظم افندینک بودرت سطرلق
اعتراضه قهقهه لره جواب ورور (یالکرز
سنکله) ده کی غرابت معنویه (!) نک نهدن
عبارت اولدینی کندیسنه صورارم .

محمود بدیع
— — — — —
یالکرز برتبسم ، یالکرز برغزده ...

بنم الملمری برضربه قهرایله ازمنسه
قارشی ، بن اونک بوتون آرزولرینی رینه
کسیربردم : اوقدرکه اونک آرزوسنی
رینه کتیرمک ایچون کونلرجه ، هفتله رجه

حسرتنه تحمل اتمک ، زمان هجرانی کوز
یاشلرلیه ، اینلرله کچیرمک بنم ایچون
برقسمت اولدی !

نه غریب آرزولره ، نه تحف هو -
سره تابع ایدی : قناریلری ، طبیعتک
رنک زرنیلره یویانان بوکوجوک قوشجغز -
لری نه قدر سوردی ، بن ، بوکوزل

کوردجینک لطیف ، سودا فزا یوواسنی
بوکوجوک قوشلرلرله دولدوروردم ،
صکرده ناصل ؟ بویه ایستیوردلک دگی ؟ «
دردم . دوداقلرندن کچن تبسم بنم ایچون

اک بیسوک مکافات اولوردی !... فقط ،
صکره قلمبدن ، بوزواللی ، بوججروح
قلمبدن انچه ، رقیق برشیئک قوبدینی
حس ایدردم : قناریلردن بواک کوزل

قوشی قیصقنازیدم !... نه تحف ! بوقیصقا -
نخلقلمر بردن بره مسرتنه تحول ایدردی :
قسنکنا ایچنده ، کوچوک ، سیاه کوزلرینی
کوزل خاتنه دیکرک صدای طریفزاسیله

شرقی سوله مک باشلایان زواللی قناریه ،
بولطیف صاچه سنکک باشی آغزیدینی
زمان ، او ، حدتله «ای !... لورر !...»
دیه هایقیریدری ، اوزمان کندی کندیسه

«اوخ !...» دیردم !...
ایستردی ، که کونشک ایلمک شعاعی ،
ساحلده کی قوملری بریغین غای زرن
حائده کوسترکن ، دکیزه یقین برقه یه

اوستده دوداقلرینی ایسوجه بیراسنک
کوبوکریله ایصلاسنسون !... بوکوجوک
شیشه لری تدارک ایچون - اوزمان - بک
چوق اجز اخانه لره اوغزادینمی تحفلر

ایدیورم ! کونشک عکس انواریه یاقوتلر
ایچنده برآی شکلی آلان بودقه دهان
لعلکون یاره تمساس ایدرکن ، آه ...
ایستردم ، که برجام پارچه سی اولایم !...

صکره ، ایسترسه نی آسون ، ایسترسه
نی قیرسون !...
دها نیچه نیچه آرزولر !... او آرزولرکه

هیمی رینه کتیرلمشدر ، بونلره مقابل
بنم الملمر ازبلمش ، بیتیرلمشدر ، بونلره
مقابل یالکرز برتبسم ، یالکرز برغزده
کورمشدر !...

§
کانون اول شدتی بربوردا ، شدتی
رتیبی ایله باشلامشدی . بوتیبی یه قاریشان
آقشام قارالتیسی ایچنده ، لامبانی یاقدیلر ،
صوبایه ده براق اوودن آتدیلر ، بورا ،

دیشارده کورلرکن ، ایچرده ده اوودنلر
جایردیوردی . اونک غم هیرانسیله
متفکر ، اونک خیالیله مشغول اولدینم
حالده ، اوستنده ، برقم کتابلرکی بیغلمش

اولدینی ماصیه یاقلاشدم . صاندالیله
نی تابوتوان اوتوردم . بواترلرک هیمی ،
اشعاری ، کوزیاشلرینی محتوی اولدینی
ایچون ، شوله جه ، بریسی آچدم . نه

کوزل برشهر تصادف ایتمد : بوشهر ،
بکا اوندن ، برقرال کیریسکک لطافتی ،
برالا کوزلرکده لفرینی ، برقزکهرشیدن
کوزل اولان سسنی کتیریور ، اوکابندن ،

برقلب حزینک تمسراتی ، برچشم کریمه
بارک زاله لرینی ، برحس عاشقانه نک بوتون
الملمرینی کونوریدیور .

قاینک جینغراخی ، بیلیم ناصل
طنین انداز اولدی ، بن بوطنینده اونک
برصدای بلورینسی دیوارکی اولدم ،
صارصیلدم ، قانی آچیلشمشدی ، متعاقباً

اودامک قایسی وورولدی ، تیسرتیه
تیسرتیه :
— کیریکر !... دیدم .

باشی چوریدیکم زمان ، حسیرتله
هایقیردم : او ، اوموزلرندکی قارلری
سره برک ، غشی ایدیچی برنظرله باقه رق :
— ناصل ؟. نمون اولدیکزمی ؟
دیدي .